

1. ENDA

دانشکده حقوق

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

بررسی تأثیر رضایت مجنی علیه

در جرایم علیه اشخاص

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر باقر شاملو

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر جعفر کوشا

۱۳۸۶ / ۱۱ / ۲۱

دانشجو:

نرجس امرودستانی

شهریور ۱۳۸۶

انجمن اطلاعات مرکز علمی عالی
قمینیا

۱۰۴۸۵۱

تشکر و قدردانی

مصدق سخن شریف «من لم یسکر المخلوق، لم یسکر الخالق، بخارنده بر خود می داند که زحمت بی دریغ

ور، نمودهای اساتید بزرگوار از جمله:

جناب آقای دکتر شایط

جناب آقای دکتر کوشا

جناب آقای دکتر میرمحمد صادقی

راج و از ایشان پاسکزاری نماید.

تقدیم به مادرم:

به پاس تعبیر عظیم و انسانی اش از کلمه ی ایثار و از خودگذشتگی.

و تقدیم به:

همسرم.

علایم اختصاری

قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا
قانون مدنی	ق.م
قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری	ق.آ.د.د.ع.ا.ک
قانون حدود و قصاص	ق.ح.ق
رجوع کنید به	ر.ک
بدون تاریخ انتشار	بی تا
بدون نام انتشارات	بی نا

فهرست مطالب

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
مقدمه	۱
 بخش اول: بررسی تأثیر رضایت در تعامل با جرایم علیه اشخاص	
فصل اول: بررسی جایگاه رضایت مجنی علیه در حقوق جزا و شرایط و ارکان آن	
مبحث اول: بررسی جایگاه رضایت در حقوق جزا	۱۷
گفتار اول: تبیین مفهوم رضایت مجنی علیه	۱۸
الف - معنی لغوی	۱۸
ب - مفهوم حقوقی رضایت	۱۹
گفتار دوم - رضایت مجنی علیه و آمره بودن مقررات حقوق جزا	۲۲
گفتار سوم - تعامل رضایت مجنی علیه و علل مواجهه جرم	۲۳
الف - تاثیر رضایت مجنی علیه در عنصر مادی جرم	۲۳
ب - تاثیر رضایت مجنی علیه در عنصر معنوی جرم	۲۵
گفتار چهارم - رابطه رضایت مجنی علیه و اجازه ضمنی مقنن	۲۶
مبحث دوم: موضوع و شرایط رضایت	۲۹
گفتار اول - موضوع رضایت	۲۹
الف - حوزه فردی	۲۹
۱ - مال	۲۹
۲ - حقوق مالی	۳۰

- ۳ - جان ۳۱
- ۴ - جسم ۳۱
- ۵ - شرف و آبرو ۳۲
- ۶ - آزادی شخصی افراد ۳۲
- ۷ - مصالح خانوادگی ۳۲
- ب - حوزه عمومی ۳۳
- ۱ - اخلاق و عفت عمومی ۳۳
- ۲ - آسایش عمومی ۳۳
- ۳ - منافع و مصالح دولت: جرائم علیه دولت ۳۴
- گفتار دوم - شرایط تحقق رضایت مجنی علیه ۳۴
- الف - شرایط رضایت ۳۴
- ۱- وجود رضایت قبل از ارتکاب جرم یا همزمان با ارتکاب جرم ۳۴
- ۲- آزادانه بودن رضایت ۳۵
- ۳- واقعی بودن رضایت ۳۶
- ب - شرایط رضایت دهنده ۳۶
- ۱- بالغ بودن رضایت دهنده ۳۶
- ۲- عاقل بودن رضایت دهنده ۳۸
- مبحث سوم - مقایسه رضایت با مفاهیم حقوقی مشابه ۳۹
- گفتار اول - رضایت و گذشت ۳۹
- گفتار دوم - رضایت و عفو ۴۶
- گفتار سوم - رضایت و اذن ۴۹
- گفتار چهارم - رضایت و اجازه ۵۰

فصل دوم - مفهوم مجنی علیه در حقوق کیفری	۵۲
مبحث اول - تعریف مجنی علیه	۵۲
مبحث دوم - شرایط مجنی علیه	۵۸
گفتار اول - دارا بودن اهلیت اکتساب حقوق	۵۸
گفتار دوم - تضييع حقوق در نتیجه وقوع جرم	۵۹
گفتار سوم - وجود ارتکاب مستقیم میان ارتکاب جرم و تضييع حقوق ..	۶۰
گفتار چهارم - مشروع بودن حقوق تضييع شده	۶۱

بخش دوم: رویکرد قانونگذار ایران نسبت به رضایت مجنی علیه

فصل اول - تاثیر رضایت مجنی علیه در امور پزشکی	۶۵
مبحث اول - تاثیر رضایت مجنی علیه در عملیات جراحی یا طبی	۶۵
گفتار اول - شرایط جرم نبودن عملیات جراحی یا طبی	۶۵
الف - مشروع بودن عمل جراحی یا طبی	۶۶
۱ - سقط جنین	۶۸
۲ - جراحی زیبایی	۶۹
۳ - عملیات جراحی مبنی بر عقیم کردن	۷۰
ب - طبیب بودن فاعل	۷۱
ج - رعایت موازین فنی، علمی و نظامات دولتی	۷۱
د - رضایت بیمار، اولیاء، سرپرستان یا نمایندگان قانونی او	۷۲
گفتار دوم - ماهیت ضمان طبیب	۷۲
گفتار سوم - اخذ برائت	۷۴

مبحث دوم - رضایت مجنی علیه و پیوند درمانی ۷۵

گفتار اول - پیوند از فرد زنده ۷۶

گفتار دوم - پیوند از فرد مرده (در حکم مرده) ۷۶

فصل دوم - تأثیر رضایت مجنی علیه در حوادث ورزشی ۸۱

مبحث اول - نظرات حقوقی در رابطه با تأثیر رضایت مجنی علیه در حوادث

ورزشی ۸۲

گفتار اول: نظریه تأثیر رضایت حادثه دیده ۸۳

گفتار دوم: نظریه عدم تأثیر رضایت حادثه دیده ۸۴

مبحث دوم - حوادث ناشی از عملیات ورزشی در مقررات قانونی ۸۶

مبحث سوم - شرایط تأثیر رضایت مجنی علیه در حوادث ورزشی ۸۸

گفتار اول: حوادث ناشی از عملیات ورزشی ۸۸

گفتار دوم: عدم نقض مقررات ورزشی ۹۰

گفتار سوم: عدم مخالفت مقررات ورزشی با موازین شرعی ۹۰

فصل سوم - بررسی تأثیر رضایت مجنی علیه در موارد خاص ۹۲

مبحث اول - تأثیر عفو مجنی علیه در قصاص نفس ۹۲

گفتار اول - بررسی ماده ۲۶۱ قانون مجازات اسلامی و حالات مختلف آن ۹۳

الف - حالت قبل از مرگ ۹۴

ب - حالت شرکت در قتل عمد ۹۷

ج - حالت معاونت در قتل عمدی ۹۸

- د- تسری اسقاط قصاص نفس به قصاص اطراف و بالعکس ۱۰۰
- ه- عدم تاثیر رضایت بر جنبه عمومی قتل عمدی ۱۰۲
- گفتار دوم - ماهیت جزائی ماده ۲۶۱ قانون مجازات اسلامی ۱۰۳
- الف - نظریه نفی ارکان اختصاصی جرم ۱۰۴
- ب - نظریه عامل تبرئه کننده ۱۰۵
- ۱- نظریه عامل موجهه جرم ۱۰۵
- ۲- نظریه عامل رافع مسئولیت کیفری ۱۰۷
- ج - نظریه معاذیر قانونی ۱۰۸
- گفتار سوم - اختلاف نظر فقها در خصوص ماده ۲۶۱ ق.م.ا. ۱۱۱
- الف - قائلین به صحت عفو مجنی علیه از قصاص نفس ۱۱۱
- ب - قائلین به عدم صحت عفو مجنی علیه از قصاص نفس ۱۱۳
- گفتار چهارم - اجازه و دستور به قتل ۱۱۴
- الف - قائلین به سقوط قصاص در صورت اذن به قتل ۱۱۷
- ب - قائلین به عدم سقوط قصاص (ثبوت قصاص با اذن مقتول به قتل خویش) ۱۱۸
- مبحث دوم - تاثیر رضایت مجنی علیه در قتلهای ترحمی ۱۲۰
- گفتار اول - تعریف اتانازی یا قتل از روی ترحم ۱۲۰
- گفتار دوم - نظرات حقوقدانان در خصوص اتانازی ۱۲۱
- الف - مبانی نظری مخالفین تجویز قتلهای ترحمی ۱۲۲
- ب - مبانی نظری موافقین قتلهای ترحمی ۱۲۴
- مبحث سوم - تاثیر رضایت مجنی علیه در جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی ۱۲۷
- مبحث چهارم - تاثیر رضایت مجنی علیه در جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی ۱۲۹

مبحث پنجم - رضایت مجنی علیه در جرائم علیه اموال و مالکیت	۱۳۰
الف - ورود به عنف به منزل افراد	۱۳۱
ب - سرقت	۱۳۲
ج - کلاهبرداری	۱۳۳
د - خیانت در امانت	۱۳۳
نتیجه گیری	۱۳۶
پیشنهادهات	۱۴۳
فهرست منابع	۱۴۵

مقدمه

طرح موضوع و ضرورت آن

یکی از اهداف حقوق جزا، حمایت از منافع و حقوق اعضای جامعه است. مقررات کیفری شدیدترین ضمانت اجرایی است که برای حمایت از منافع اجتماع و حقوق خصوصی افراد پیش‌بینی شده است. حمایت از حقوق خصوصی افراد، آیا می‌تواند مطابق میل و خواست آنها باشد یا می‌تواند علی‌رغم میل آنها صورت پذیرد. به عبارتی رضایت در حقوق جزا چه آثاری دارد؟

اگر فردی، رضایت داده باشد که جرمی علیه او صورت گیرد آیا می‌توان مرتکب عمل مجرمانه را مسئول دانست و مجازات کرد؟ دکتری که با رضایت زن حامله مرتکب سقط جنین می‌شود، شخصی که به خاطر احساس ترحم و دلسوزی به تقاضای دوست بیمار خود که گرفتار سرطان شده و امید بهبودی ندارد و او را می‌کشد، مردی که با رضایت زنی با او روابط جنسی برقرار می‌کند، آیا مرتکب جرم می‌شوند؟

در حقوق مدنی، رضایت رکن اساسی تعاملات حقوقی است و ماده ۱۰ قانون مدنی مبتنی بر رضایت افراد است و در واقع، قانون مدنی مشتمل بر

قواعد تکمیلی و اختیاری است که اجرای قوانین اختیاری به اختیار اشخاص است و در قواعد تکمیلی نیز، افراد می‌توانند به اذن قانون از آن صرف‌نظر نمایند. لیکن قواعد حقوق جزا الزامی است (مثل سلب حیات از دیگری) که حتی اگر با توافق قبلی و با هر انگیزه‌ای واقع شود، مستوجب کیفر است. چرا که حقوق جزا بیشتر از آن که به دنبال تأمین منافع خصوصی باشد، به دنبال حفظ نظم و منافع عمومی است و در واقع فلسفه تشریح قواعد جزایی، ایجاد نظم و استقرار عمومی است.

رضایت مجنی علیه از جمله مباحثی است که هم در حقوق جزای عمومی و هم حقوق جزای اختصاصی بدان اشاره شده است. در حقوق جزای عمومی، از نظر مباحثی مانند اینکه رضایت مجنی علیه چه مفهومی دارد و در چه مواردی می‌تواند موثر واقع گردد و تاثیر آن در کدام یک از قالب‌های شناخته شده حقوق کیفری، همچون علل موجود بروز می‌کند به مقوله رضایت پرداخته می‌شود و در حقوق جزای اختصاصی، به بررسی جایگاه رضایت در پیوند با جرم خاص یا گروه‌های خاصی از اعمال مجرمانه پرداخته می‌شود موضوع این پایان نامه نیز در تقسیم بندی اخیر می‌گنجد. زیرا رضایت مجنی علیه را در رابطه با جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص مورد توجه قرار داده است.

از مهمترین جرایم اشخاص، قتل و بالاحص قتل عمدی است که امروزه، اگرچه با پیشرفت علم و تکنولوژی بر طول عمر انسانها افزوده گشته است، لیکن امراض لاعلاج و دردهای تسکین ناپذیر در حال فزونی می‌باشد. طوری که برخی بیماران که امید به زندگی مجدد و بهبودی ندارند، از پزشکان یا اعضای خانواده یا اطرافیان خود، مصرانه تقاضا می‌کنند که نسبت به سلب حیات از آنها اقدام کرده و به درد و رنج آنها خاتمه دهند.

اما یکی از موارد بسیار مهم نقش رضایت مجنی علیه، تلقی جدید مقنن از عفو مجنی علیه نسبت به قصاص نفس در زمان قبل از مرگ می‌باشد. در ماده ۵۴ ق.ح.ق مصوب سال ۱۳۶۱، مقنن برای عفو مجنی علیه قبل از مرگ اهمیتی قائل شده بود و به طریق اولی رضایت مجنی علیه در قتل عمدی و سقوط مجازات قصاص نفس بی‌تأثیر بوده است. لکن قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰، نسبت به مقررات قبلی تغییر نموده و این تغییر ۱۸۰ درجه‌ای باعث طرح مباحث جدیدی می‌باشد که برگشت آنها به بررسی نقش و اهمیت تأثیر رضایت مجنی علیه می‌باشد. به این ترتیب یکی از مبانی توجه به رضایت مجنی علیه (در سرتاسر این پایان نامه، رضایت در مفهوم موسع آن بکار رفته است. در این معنا، رضایت شامل اذن در مرحله پیش از وقوع جرم و گذشت در مرحله پس از ارتکاب جرمی می‌گردد). مبنای دیگر این موضوع را نیز باید در قاعده تسلیط (الناس مسلطون علی اموالهم و انفسهم) جستجو کرد. تسلط انسان بر جسم و مال خود در شرایط و اوضاع و احوالی که مقنن اجازه داده است در برخی از مواضع باعث انتفای وصف مجرمانه عمل و در مواردی نیز باعث نتایج دیگری می‌شود که در متن پایان نامه به تفصیل به همه مبانی پرداخته خواهد شد.

مفهوم شناسی تحقیق

از آن هنگام که جرم پدیدار گشت و برخی از رفتارهای آدمی به مثابه جرم و قابل مجازات تلقی شد، بزه دیده نیز مطرح گردید. لیکن این واژه در هیچ یک از قوانین و مقررات جزایی بکار نرفته است و مقنن، اغلب از معادل عربی آن (مجنی علیه) استفاده کرده است و هرچند در اصطلاحات پرکاربرد و روزمره، واژه‌های بزه دیده و مجنی علیه، به یک معنی بکار می‌روند، لیکن ذهن دقیق یک حقوقدان بین این الفاظ، آشکارا تفاوت قائل است.

لکن ضرورت تعریف این مفهوم (بزه دیده) از سوی مقنن، انکار ناپذیر است. با این وجود، این نقیصه متوجه اغلب قانونگذاران داخلی است. تقریباً در هیچ یک از قوانین و مقررات داخلی کشورهای مختلف جهان، تعریفی از بزه دیده ارائه نشده است. مقنن ایرانی نیز تعریفی از بزه دیده بیان ننموده و تنها در ماده ۹ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری، صرفاً اعلام می‌دارد که شاکی یا مدعی خصوصی کسی است که از وقوع جرم متضرر و دارای حقوق و تکالیفی برای جبران خسارت خویش می‌گردد.

به هرحال، بزه دیده مفهومی جرم شناختی است؛ از نظر واژه شناسی، بزه دیده به عنوان ترجمه واژه انگلیسی *Victim*، واژه‌ای است که توسط فرهنگستان زبان و ادب فارسی در دوره پهلوی اول (۱۳۱۶) به عنوان معادل فارسی مجنی علیه وضع شده^۱ و واژه *Victim* در نوشتگان فارسی به معنای قربانی بکار می‌رود. قربانی اعم از بزه دیده است و در نوشتگان علوم جنایی و جرم شناختی، هرگاه آسیب یا زیان یا آزار وارده بر شخصی، از رفتار مجرمانه انسان دیگری برخاسته باشد، به فرد زیان دیده، قربانی جرم یا بزه دیده گویند. بدین ترتیب، بزه دیده را می‌توان اینگونه تعریف کرد: «بزه دیده شخصی است که به دنبال رویداد یک جرم، به آسیب روانی بدنی یا روانی، درد و رنج عاطفی، زیان مالی یا آسیب اساسی به حقوق بنیادین خود دچار شده باشد».^۲

---

^۱ - نجفی ابرندآبادی، علی حسین، تقریرات درس جرم شناسی، دوره کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی، نیمسال دوم ۸۳-۱۳۸۲، ص ۲۹.

^۲ - فلیزو، ژرار؛ لپز، ژینا، بزه دیده و بزه دیده شناسی، ترجمه کردعلیوند، روح الدین و محمدی، احمد، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۷۹، ص ۹۶.

لیکن مجنی علیه به معنای کسی است که جنایتی علیه او رخ داده و جنایت به معنای جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص می‌باشد. انواع قتل، قطع، نقص یا از کار انداختن عضو، ایراد ضرب و جرح عمدی و سلب منافع اعضای بدن و نیز سقط جنین، مصادیق جنایت به شمار می‌آیند؛ براین اساس، اطلاق مجنی علیه به صاحب مال در جرایم مالی چون سرقت و کلاهبرداری، صحیح نمی‌باشد و حقوقدانان فارسی زبان نیز از بکار بردن واژه مجنی علیه در مورد این گونه متضرران از جرایم، ابا دارند. در واقع بین دو مفهوم بزه دیده و مجنی علیه، رابطه عموم و خصوص مطلق برقرار است؛ البته مفهوم عام، بزه دیده می‌باشد. به عبارت دیگر و مجنی علیه، بزه دیده است اما هر بزه دیده‌ای، مجنی علیه نیست.

سؤال تحقیق

عنوان تحقیق، پرسش اصلی تحقیق را تشکیل می‌دهد که در جرایم علیه اشخاص، رضایت مجنی علیه چه تأثیری در عنوان مجرمانه دارد؟ این تحقیق پاسخ تفصیلی به این سؤال اساسی است.

بدیهی است که از این سؤال اصلی، سؤالهای دیگری مشتق شده است:

- آیا رضایت مجنی علیه در جرایم علیه اشخاص، عنوان مجرمانه را زایل

می‌سازد؟

- رضایت مجنی علیه چه تأثیری در جنبه عمومی و چه تأثیری در جنبه

خصوصی جرم دارد؟

- میزان تسلط و احاطه انسان بر نفس خویش چیست؟

فرضیه تحقیق

پاسخ به سئوالات اصلی و فرعی تحقیق، فرضیه‌های تحقیق را تشکیل می‌دهند:

- رضایت مجنی علیه، اصولاً تأثیری در عنوان مجرمانه ندارد.
- رضایت مجنی علیه در جنبه عمومی جرم بی تأثیر و در جنبه خصوصی جرم نیز بطور مطلق تأثیر گذار نمی‌باشد.
- تسلط انسان بر نفس خویش مطلق نمی‌باشد.

سابقه تاریخی

در زمینه حقوق کیفری و مسائل جزائی، ابتدا در سال ۱۳۰۴ ه. ش. قانون مجازات عمومی سابق تصویب شد. لکن در قانون مذکور، بحثی از رضایت مجنی علیه نشده است^۱ و در زمینه ساکت است.

در سال ۱۳۵۲ با توجه به تحولات حقوقی که در گذشته صورت گرفته بود، قانون مجازات عمومی اصلاح و تکمیل شده و با دویست و نود ماده به تصویب رسید. در ماده ۴۲ قانون اصلاحی ۱۳۵۲، موارد رضایت مجنی علیه بطور آشکار در بند ۲ و ۳ و ۴ یاد شده است. طبق این ماده اعمال زیر جرم محسوب نمی‌شوند.

۱- ... ۲

---

^۱ - نوریها، دکتر رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ چهارم، کتابخانه گنج دانش، ۱۳۷۹، ص ۳۲۴.

^۲ - بند ۱ ماده ۴۲ «اقدامات والدین و اولیای قانونی و سرپرستان صغار و محجورین که به منظور تادیب یا حفاظت آنان انجام شود مشروط بر اینکه در حدود متعارف تادیب و محافظت باشد».

۲- هر نوع عمل جراحی یا طبّی که ضرورت داشته و با رضایت شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی آنها و رعایت موازین فنی و علمی انجام شود.

۳- هر نوع عمل جراحی یا طبّی که به شرط رضایت صاحبان حق و با رعایت نظاماتی که از طرف دولت تصویب و اعلام می‌شود انجام گیرد.

۴- حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط بر اینکه سبب آن حادثه نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد.

لذا در مقررات قانونی و جزائی سال ۱۳۵۲ در خصوص رضایت مجنی علیه به جز ماده مذکور، در مواد قانونی دیگر، بحثی نشده است.

در سال ۱۳۶۱، قانون راجع به مجازات اسلامی، تقریباً با همان چارچوب حقوق جزای عرفی با حذف مواردی که ظاهراً قابل تطبیق با مباحث شرعی نبوده است، تصویب گردید.

طبق ماده ۳۲ قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱، اعمال زیر جرم محسوب نمی‌شد:

«۱- اقدامات والدین و اولیای قانونی و سرپرستان صغار و محجورین که به منظور تادیب یا حفاظت آنان انجام شود مشروط بر اینکه در حدود متعارف تادیب و محافظت باشد.

۲- هر نوع عمل جراحی یا طبّی که ضرورت داشته و با رضایت شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی آنها و رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی انجام شود. اخذ رضایت در موارد فوری ضروری نخواهد بود.

۳- حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط بر اینکه سبب آن حوادث نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم با موازین شرعی مخالفت نداشته باشد».

ملاحظه می‌شود که در قانون سال ۱۳۶۱، تغییر عمده، تطبیق مقررات عرفی با شرعی در بند ۳ ماده ۳۲ است.

لکن از تحولات مهم جزایی در قوانین بعد از انقلاب، تصویب قانون حدود و قصاص در سال ۱۳۶۱ و تعیین مجازات قصاص نفس برای قتل عمدی می‌باشد و طبق قول مشهور فقهاء، حق قصاص نفس متعلق به اولیاء دم است و اجرای آن منوط به مطالبه اولیاء دم گردیده و این حق بعد از مرگ مجنی علیه تحقق پیدا می‌کند و چون قبل از مرگ حق قصاص ایجاد نشده است و از طرفی صاحب حق اولیاء دم است نه مجنی علیه، لذا رضایت مجنی علیه و اذن وی به قتل خود بلااثر است. به همین جهت طبق ماده ۵۴ قانون حدود و قصاص سال ۱۳۶۱ «با عفو مجنی علیه قبل از مرگ حق قصاص ساقط نمی‌شود و اولیاء دم میتوانند پس از مرگ او قصاص را مطالبه نمایند».

لذا به دنبال اشکالات متعددی که در قانون راجع به مجازات اسلامی و دیگر قوانین جزائی وجود داشت و همچنین پایان یافتن دوره آزمایشی آن، قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۰ به تصویب رسید^۱ که چه از نظر ماهوی و چه از نظر شکلی قانون قبلی را دچار تغییرات کرد.

---

^۱ - قانون مجازات اسلامی طبق اصل هشتاد و پنج قانون اساسی در تاریخ ۱۳۷۰/۵/۸ به تصویب کمیسیون امور قضائی و حقوقی مجلس شورای اسلامی رسیده و با توجه به ایراد شورای نگهبان، در جلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام با اصلاحاتی به تصویب رسیده است (روزنامه رسمی، شماره ۱۳۶۴، مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۱).

با بررسی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰، مشخص می‌شود که تقریباً همان مباحث قبلی البته با تغییرات اندک مورد تایید مجدد قرار گرفته است لکن در بحث قتل چند تغییر نسبتاً مهم داده شده است. از جمله می‌توان به جنبه عمومی قتل و امکان مجازات قاتل با فرض رضایت اولیاء دم اشاره نمود.^۱

لکن مهمترین تغییر قانون اسلامی در بحث قصاص و قتل تصویب ماده ۲۶۸ ق.م.ا.س ۱۳۷۰ است که در خصوص تأثیر رضایت مجنی علیه و عفو وی بر قصاص نفس مقرر می‌دارد: «چنانچه مجنی علیه قبل از مرگ، جانی را از قصاص نفس عفو نماید حق قصاص ساقط می‌شود و اولیاء دم نمی‌توانند پس از مرگ او مطالبه قصاص نمایند».

لذا ماده ۲۶۸ ق.م.ا.مصوب ۱۳۷۰ دقیقاً بر خلاف ماده ۵۴ ق.ح.ق. مصوب سال ۱۳۶۱ بود، که امر در یک نظام حقوقی، امری غیرعادی است که ماده قانونی ۱۸۰ درجه اختلاف با ماده قبلی، آنهم در بحث بسیار مهمی چون قتل نفس به تصویب می‌رسید و این امر معمولاً حکایت از یک دگرگونی مبانی حقوقی دارد. به هر حال با وجود سابقه فقهی علت تغییر نظر قانونی، شاید سیاست کیفری مقنن در جهت جایگزینی مجازات و کیفرزدایی با توجه به تحولات و پیشرفتهای عظیم بشری در تمام عرصه‌ها منجمله مسائل حقوقی می‌باشد و به احتمال قوی نظرات فقهی حضرت امام خمینی (ره) در تحریر الوسيله و عده دیگر از فقهاء در بحث رضایت و عفو مجنی علیه در جراحات مادون نفس که منجر به مرگ مجنی علیه می‌شود پایه این تغییر عقیده بوده است.

---

^۱ - ماده ۲۰۸ و ۶۱۲ قانون مجازات اسلامی بخش تغییرات مصوب ۷۵/۳/۲ مجلس شورای اسلامی